

آثار حکیم صدرالمتألهین شیرازی (و)

موجود در کتابخانه‌های مشهد مقدس

دکتر محمود یزدی مطلق «فاضل»

تفسیر ملاصدرا، ۲ نسخه

تفسیر آیه الکرسی

تفسیر آیه نور، ۸ نسخه

تفسیر سوره اعلی

تحقیق فی لفظ الله

تصور و تصدیق

ترجمه شواهد الربوبیه

تفسیر سوره جمعه

تفسیر سوره حدید، ۲ نسخه

تفسیر سوره زلزال، ۲ نسخه

تفسیر سوره سجده، ۲ نسخه

تفسیر سوره طارق، ۲ نسخه

تفسیر سوره فاتحه، ۳ نسخه

تفسیر واقعه، ۳ نسخه

تفسیر سوره یس، ۲ نسخه

اثولوجیا (که همان مبدأ و معاد است)

حاشیه بر شرح ملاصدرا بر اصول کافی

حاشیه بر شفا

حاشیه سبزواری بر مبدأ و معاد ملاصدرا

حاشیه سبزواری بر مفاتیح الغیب ملاصدرا، ۲ نسخه

حدوث العالم، ۳ نسخه

الحکمة العرشیه، ۵ نسخه

رساله در حکمت احتمالاً از ملاصدرا، ۲ نسخه

حشر الاشیاء، ۲ نسخه

سریان نور حق در موجودات احتمالاً از ملاصدرا،

۲ نسخه

سه اصل

شرح احسائی بر عرشیه، ۲ نسخه

ردّ شرح احسائی بر عرشیه از ملا اسماعیل

«سبحانک اللهم یا مبدع المبادی والعلل و غایة الثوانی»

صدرالدین محمد بن ابراهیم بن یحیی

شیرازی قوامی ملقب به صدرالمتألهین و معروف به

ملاصدرا متوفی ۱۰۵۰ ه. ق. از برجسته‌ترین حکمای

الهی است که پس از گذشت قرن‌ها یکی همچون او پدید آمده

است. وی استاد مسلم و منحصراً فلسفه الهی در قرون اخیر در

ایران بوده است که بخوبی توانسته است اسرار و رموز فلسفه

یونانی و اسلامی را کشف و شرح نماید و امروزه در عالم اسلام

بویژه ایران، کتابهای او، مرجع و منبع اصلی برای محصلین

حکمت است، و تعداد آنها را افزون بر چهل کتاب می‌دانند که

بجز رساله سه اصل او که به فارسی نگارش یافته است، بقیه

تماماً به عربی تحریر شده و نگارنده این سطور، تنها به ذکر

نسخه‌های خطی آثار آن حکیم متأله که در کتابخانه‌های

مشهد مقدس موجود هستند و بر آنها وقوف یافته است

می‌پردازد، تا مگر باحثین و ناشرین آثار او را مفید افتد.

۱- کتابخانه آستان قدس رضوی (ع)

در این کتابخانه از مجموع بیش از بیست هزار نسخه

خطی صد و چهل و پنج نسخه از آثار حکیم شیرازی

(ره) به شرح ذیل است:

اتحاد العاقل و المعقول

اتصاف الماهیه بالوجود

الاجوبه عن الاسئالة النصیریة

اجوبه المسائل

اسرار الایات و انوار البینات، ۵ نسخه

اسفار اربعه، ۱۵ نسخه

اکسیر العارفین، ۷ نسخه

تعلیقه بر شرح حکمت الاشراق

شرح مشاعر
الواردات القلبیه
تصور و تصدیق، ۲ نسخه
حاشیه بر شفا
شرح اصول کافی
شرح العرشیه
مبدأ و معاد
حاشیه بر شواهد الربوبیه
مفاتیح الغیب، ۲ نسخه

۳- کتابخانه دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد

در این کتابخانه بیست و پنج نسخه خطی از آثار
ملاصدرا موجود است به این شرح:
شرح هدایه، ۵ نسخه
اسفار، ۴ نسخه
مشاعر، ۳ نسخه؛ که یکی از آنها قابل اعتناست.
شواهد الربوبیه، ۴ نسخه
کسر الاضنام الجاهلیه
تفسیر سوره اعلی
مفاتیح الغیب
تفسیر ملاصدرا
اسرار آیات
سه اصل
شرح اصول کافی
تفسیر آیه نور
زاد المسافر

۴- کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد

کتابخانه دانشکده ادبیات مشهد دارای چهار صد و
سه مجلد کتاب خطی که مشتمل بر ۶۲۰ عنوان کتاب و
رساله است می باشد که در این میان ۹ اثر از آثار
ملاصدرا وجود دارد.
تصور و تصدیق، ۳ نسخه
قضا و قدر
جبر و تفویض، ۲ نسخه
شرح هدایه، ۲ نسخه

شرح اصول کافی، ۵ نسخه
شرح مشاعر از محمدجعفر لاهیجی
شرح احسائی بر مشاعر، ۶ نسخه
شرح هدایه، ۸ نسخه
شواهد الربوبیه، ۱۱ نسخه
طرح الکونین
عرشیه
قضا و قدر
کسر الاضنام الجاهلیه
مبدأ و معاد، ۱۰ نسخه
المزاج

مشاعر، ۸ نسخه
مطالع و اشراقات که همان تفسیر سوره جمعه است
مظاهر الالهیه
مفاتیح الغیب، ۳ نسخه
الواردات القلبیه، ۴ نسخه
تصور و تصدیق
ضمناً علاوه بر این نسخ یک نسخه نفیس دیگر به نام
«ترجمه شواهد الربوبیه» در این کتابخانه موجود است.
خصوصیات این نسخه بدین قرار است: ترجمه شواهد
الربوبیه، مترجم ابوالقاسم احمد یزدی که آن را به خواهش
شاهزاده محمد ولی میرزا پسر فتحعلیشاه در دهم جمادی الاول
۱۲۴۵ ه. ق. ساخته است. نسخه به خط مترجم آغاز: مشهد اول
در آنچه احتیاج به آن می باشد در همه علوم.... انجام: چه ملک
مشفق می باشد از الوکه بمعنی رسالت. نستعلیق ۱۶ سطری گویا به
خط مترجم، بدون خطبه، عناوین شنگرف، دارای ۲۱۲ برگ
۲۲×۱۶ س. شماره / ۳۷۷ رضوی

۲- کتابخانه مسجد جامع گوهرشاد

در این کتابخانه که بیش از سه هزار نسخه خطی
دارد، قریب به سی و پنج نسخه از آثار ملاصدرا موجود
است که عبارتند از:
اسفار، ۸ نسخه؛ که دو نسخه آن قابل اعتنا می باشد.
شرح احسائی بر مشاعر
شواهد الربوبیه، ۵ نسخه
مشاعر، ۴ نسخه؛ که یک نسخه آن قابل اعتناست.
شرح هدایه، ۴ نسخه

۵- کتابخانه عمومی فرهنگ و هنر

مشهد

این کتابخانه دارای یکصد و پنجاه جلد کتاب خطی است که از میان آنها هفت نسخه از آثار ملاصدرا می باشد تفسیر سورة فاتحه، تحریر ۱۲۷۴ ه. ق. که نسخه خوبی است.

شرح هدایه، ۲ نسخه

شواهد الربوبیه، تحریر ۱۲۴۳ ه. ق.، ۲ نسخه

مشاعر، تحریر ۱۲۴۳ ه. ق.

مشاعر تحریر ۱۲۸۷ ه. ق.

و چاپ شده است.

۱۳- کتابخانه مدرسه آیه الله العظمی

خویی

این کتابخانه بالغ بر سیصد نسخه خطی دارد که از آن میان یک شرح اصول کافی سده ۱۳ و یک شرح هدایه وجود دارد.

۱۴- کتابخانه آیه الله زنجانی

از میان کتب چاپ ایشان ۳ کتاب خطی از آثار ملاصدرا دیده شد. «رساله سه اصل» و «اتحاد العاقل و المعقول» و «رسائل ملاصدرا»

۶- کتابخانه مدرسه نواب

این کتابخانه هشتصد و پنجاه و هشت عنوان کتاب و رساله خطی دارد که از میان آنها چهار اثر از ملاصدرا می باشد:

شرح اصول کافی، سده ۱۲ ه. ق.

حاشیه بر شرح حکمة الاشراق

شواهد الربوبیه، تحریر ۱۱۹۹ ه. ق.

اسفار، سفر نفس، تحریر ۱۹۹ ه. ق.

۱۵- میکروفیلمهای کتابخانه ملک در

آستان قدس رضوی

در این کتابخانه که کلیه میکروفیلمهای کتب آن در کتابخانه آستان قدس موجود است، نزدیک به ۷۲ عنوان از آثار ملاصدرا وجود دارد. مجموع کتب خطی این کتابخانه نزدیک به ۷۰۰۰ جلد می باشد.

اجوبة المسائل نصیری، ۲ نسخه

اجوبة المسائل عویصه

طرح الکونین

تفسیر سورة اعلی، ۲ نسخه

کسر الاصنام الجاهلیه

اکسیر العارفین

حشریه

تفسیر سورة زلزال، ۲ نسخه

تفسیر سورة آیه الكرسی، ۳ نسخه

تفسیر سورة آیه نور، ۴ نسخه

تفسیر سورة سجده، ۳ نسخه

تفسیر سورة حدید، ۳ نسخه

اسفار اربعه، ۹ نسخه

اسرار الآیات

تفسیر سورة حمد و بقره

حاشیه بر شرح حکمة الاشراق

رسائل القدسیه

شرح اصول کافی، ۳ نسخه

شرح هدایه، ۶ نسخه

شواهد الربوبیه، ۴ نسخه

مبدأ و معاد، ۴ نسخه

مشاعر، ۶ نسخه

مفاتیح الغیب، ۳ نسخه

اتحاد عاقل و معقول

خلق الاسماء

اجوبة المسائل جیلانیه

مسائل الخمسه

مسائل القدسیه

تفسیر سورة واقعه، ۲ نسخه

۷- کتابخانه مدرسه باقریه

این کتابخانه دارای چهارصد و نه جلد کتاب خطی می باشد که بالغ بر ۵۶۰ عنوان کتاب و رساله است. هیچ یک از آثار ملاصدرا در این کتابخانه دیده نشد.

۸- کتابخانه مدرسه خیراتخان

این کتابخانه دارای یکصد و شش نسخه خطی می باشد که از آن میان یک مجلد اسفار موجود است. فهرست تفصیلی این کتابها در سالهای قبل توسط حقیر تهیه و چاپ شده است.

۹- کتابخانه مدرسه سلیمانیه

این کتابخانه دارای صد و چهل و هشت کتاب و رساله می باشد، که از ملاصدرا چیزی ندارد.

۱۰- کتابخانه مدرسه میرزا جعفر

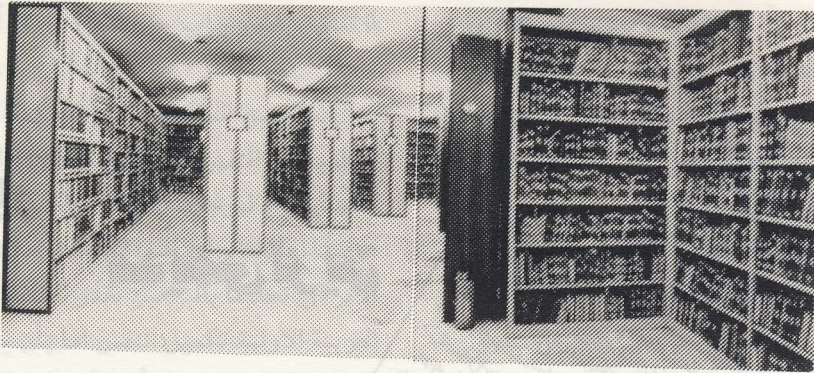
این کتابخانه دارای یکصد و سه کتاب و رساله می باشد که از آثار ملاصدرا در آن موجود نیست.

۱۱- کتابخانه مدرسه عباسقلیخان

در این کتابخانه تعداد سی نسخه خطی می باشد که تنها شرح هدایه ملاصدرا در میان آنها دیده می شود فهرست تفصیلی اینها را قبلاً حقیر چاپ کرده ام.

۱۲- کتابخانه مدرسه حاج حسن

در این کتابخانه ۹ نسخه خطی وجود دارد، و از ملاصدرا چیزی ندارد. این فهرست نیز توسط حقیر تهیه

۱۸- کتابخانه نگارنده

از میان یکصد و ده نسخه خطی موجود چیزی از آثار ملاصدرا نیست، حقیر دو جلد اسفار داشتیم که یکی بخش الهیات و دیگری سفر نفس بود و هر دو قابل اعتنا؛ که آنها را به کتابخانه گوهرشاد واگذار کرده‌ام.

۱۹- ضمناً یک جلد اسفار، ج ۱ به خط محمد مهدی در اصفهان مورخ ۱۱۹۴ ه. ق. در بیرجند نزد حاج شیخ محمد علی دیانی می‌باشد.

۲۰- کتابخانه شخصی آقای زاهدی که چند اثر از ملاصدرا در آن موجود است.

جمع بندی:

در بیست کتابخانه یاد شده بالغ بر سیصد و سی و پنج نسخه از آثار ملاصدرا وجود دارد که این نسخ به غیر از تعداد محدودی که در سده یازدهم و اوایل دوازدهم نگارش یافته‌اند، اکثراً متعلق به سده سیزدهم هجری می‌باشند. و اعتبار آنها بیشتر بر پایه مطابقتشان با نسخه اصل، حواشی معتبر چون حواشی حکیم سبزواری، ملاسمعیل اصفهانی و دیگر حکیمان، خط و نگارش بزرگان علمی، صحت و کمال خط و ... می‌باشد. □

اجوبة المسائل الحکمیة
خلق الاعمال
تصور و تصدیق، ۲ نسخه

۱۶- میکروفیلیمهای کتابخانه وزیری یزد

که از میان آنها قریب به ۱۷ عنوان از آثار ملاصدرا به صورت میکروفیلیم در کتابخانه آستان قدس رضوی موجود است:

- اسفاراربعه، ۲ نسخه
- مبدأ و معاد، ۴ نسخه
- شواهد الربوبیة، ۲ نسخه
- مفاتیح الغیب
- تفسیر سورة اعلی
- تفسیر سورة زلزال
- اسرارالآیات
- شرح هدایه
- عرشیه
- مشاعر، ۳ نسخه

۱۷- کتابخانه استاد شانه چی

از میان نسخه‌های خطی موجود یک اثر به نام زادالمسافر در آن کتابخانه موجود است.